

Åpne eller lukkede dører når siktede er under 18 år?

Innhold

[1. Innledning og utgangspunkt](#)

[2. Momenter ved avveiningen mellom åpne og lukkede dører, når det er valgfritt](#)

[3. Lukkede dører for noen typer tilhørere](#)

[4. Anke over beslutning om lukkede dører for pressen](#)

[5. Pålegg om taushetsplikt eller referatforbud?](#)

[6. Påskrift på rettsavgjørelsen](#)

1. Innledning og utgangspunkt

I utgangspunktet går alle straffesaker for åpne dører, jf. domstolloven § 124, samt Grunnloven § 95. Der siktede/tiltalte er under 18 år, vil behovet for å lukkede dørene være større enn ellers, fordi barnekonvensjonen gir mindreårige et særlig vern om sin integritet, jf. BK art 40 nr 2 b) vii), med General Comments nr 10 (2007) p 64-66 +nr 12 (2009) p.61 .

Domstolloven § 125 d) gir adgang til å lukke dørene utelukkende begrunnet i siktetes alder. Flere rettsavgjørelser gir indikasjon på at det må foretas en nyansert vurdering for ulike deler av straffesaksbehandlingen i hvertfall når det gjelder pressens tilstedeværelse (evt. med referatforbud).

Merk at det ikke er noen facit på hva slags løsning som skal velges, og at det hersker uenighet i teorien om hva som bør være utgangspunktet. Vurderingen må tilpasses hver enkelt sak. Utgangspunktet for vurderingen er ulik ved fengsling contra hovedforhandling.

Ved fengsling bør utgangspunktet være lukkede dører når siktede er under 18 år. [Se punkt 2 i veileder for fengslingsmøte hvor siktede er under 18 år.](#)

Under hovedforhandling bør utgangspunktet være åpne dører. [Se punkt 4 i veileder for hovedforhandling hvor tiltalte er under 18 år.](#) Men når siktede skal forklare seg, og ved vitneførsel om sensitive opplysninger (PUM o.l.), er utgangspunktet lukkede dører. (Da kan også medsiktede pålegges å forlate salen).

Dersom det er vitner eller fornærmet under 18 år bør dørene lukkes/delvis lukkes under vitneprovet.

Vitner som forklarer seg etter at de er fritatt for lovbestemt taushetsplikt (lærere, barnevernet, leger osv.), skal forklare seg for lukkede dører med mindre den det gjelder, har samtykket til at presse eller publikum er tilstede. [Se også punkt 5 om fylkesmannens vilkår.](#)

2. Momenter ved avveiningen mellom åpne og lukkede dører, når det er valgfritt

Begrunnelsen i barnekonvensjonen for at det bør være lukkede dører ved saker der siktede er mindreårig, er særlig rettet mot å unngå identifisering av barnet i offentligheten, og å sikre re-integrasjon av barnet etter rettsprosessen. Dette er et viktig hensyn, særlig i land med annen pressekultur. I Norge må pressen forholde seg til [«Vær varsom»-plakaten](#) (VVP), der hensynet til barn i rettsprosesser særlig er ivaretatt i art. 4.7-4.8.

I GC nr. 10 (2007) i punkt 65, som utfyller BK fremgår det :

"Offentlige rettsprosesser mot mindreårige som er siktet for lovbrudd, bør bare forekomme i helt spesielle og klart definerte tilfeller, og bare på grunnlag av et skriftlig vedtak fra retten. Et slikt vedtak skal kunne ankes av barnet." samt EMK artikkel 8."

Det fremgår av [Prop. 135 L \(2010-2011\)](#) s 84 (etter en gjennomgang av konvensjonene Norge er bundet av):

"Departementet bemerker at det på sikt vil kunne være aktuelt med en generell lovendring om straffesaker der barn har begått lovbrudd, slik at hovedregelen blir at slike saker i sin helhet holdes for lukkede dører."

Flere bestemmelser både i nasjonalt lovverk og internasjonale konvensjoner (EMK art. 6 mv.) vektlegger på den andre siden rettssikkerhetsaspektet ved at rettsmøter er åpne. Pressens tilstedeværelse kan sees som en rettssikkerhetsgaranti, også for siktede i Norge.

«Bare gjennom offentlighet kan det oppnås sikkerhet om at den enkelte har fått en rettferdig rettergang slik hun eller han har krav på, samtidig som offentligheten vil kunne fungere som et viktig korrektiv for domstolene. Dermed bidrar offentlighet om rettsaker til å oppfylle grunnleggende krav til rettsstaten.» [Dok 16 \(2011-2012\) til Grunnloven § 95 om retten til rettferdig og offentlig rettergang, punkt. 23.5.2, s. 122-123.](#)

En mulighet er å tillate at pressen er tilstede (delvis lukking/dl. § 127) med referatforbud.

Det er mulig å lukke dørene for deler av forhandlingene, eller nedlegge referatforbud for enkelte opplysninger. Det er også mulig å lukke dørene for allmenheten, men la pressen være tilstede (dl. § 127/ delvis lukking). En siste mulighet er å ha åpne dører som utgangspunkt, men ha lukkede dører for noen typer tilhørere. Evt en kombinasjon av flere alternativer!

3. Lukkede dører for noen typer tilhørere

- I straffesaker der barn er tiltalt, kommer det erfaringsmessig tilhørere (venner osv.) som kan gjøre at det er vanskelig for tiltalte eller fornærmede å forklare sannheten fullt ut, for eksempel av frykt for å tape ansikt. Deres nærvær kan vanskeliggjøre sakens opplysning. Her kan hjemmelsgrunnlaget for å lukke dørene både være dl. § 125 1. ledd bokstav c (sakens opplysning) og bokstav d (vern om barnets privatliv) samt strpl. § 284, som er et supplement til domstoloven i straffesaker.
- Andre hjemler finnes bl.a. i dl. § 132: Bestemmelsen gir hjemmel til å nekte tilhørere under 18 år å være til stede utelukkende på grunn av deres alder, selv om det for øvrig er åpne dører. Det samme gjelder straffedømte til fengselsstraff de siste 5 år. Her trengs ingen ytterligere grunn.
- Blir rommet overfylt kan noen tilhørere vises ut. Det samme gjelder hvis tilhørernes *nærvær strider mot rettens verdighet eller god orden*, jf. § 133.
- Politiet kan i tillegg bortvise personer utenfor salen(dvs før de går inn i salen) etter politiloven.

4. Anke over beslutning om lukkede dører for pressen

- Hvis du beslutter å lukke dørene, bør du vurdere nøye hvilke deler av forhandlingene som må lukkes helt, og hvilke deler pressen kan være til stede under (jf. dl. § 127).
- Rettspraksis fra senere år tilsier at pressen har ankeadgang (se [kjennelse fra Borgarting](#)).
- Får du signaler om at pressen vil anke en beslutning om lukkede dører under rettsmøtet, er det en fordel å skrive beslutningen i eget dokument, og ikke i rettsboka. Den kan da oversendes alene til lagmannsretten og pressen. Alle rettens medlemmer skal delta i beslutningen.
- Husk å ta stilling til om du vil omgjøre din egen beslutning ved anke. Skriv i oversendelsesbrevet til lagmannsretten at du har vurdert omgjøring (jf. strpl. § 52 4. ledd, jf. § 381).

5. Pålegg om taushetsplikt eller referatforbud?

- Referatforbud fra fengslingsmøter følger direkte av dl. § 129. I tillegg er det mulig å gi pålegg om hemmelighold, jf. dl. § 128
- Under hovedforhandling, i tilståelsessaker som går for lukkede dører, kan retten ved kjennelse gi tilstedeværende pålegg om hemmelighold, jf. dl. § 128. Dette vil særlig gjelde opplysninger i personundersøkelser og vitneforklaringer gitt etter at taushetsplikt er opphevet. For andre hensyn vil det som oftest være tilstrekkelig å nedlegge et referatforbud (jf. dl. § 129).
- Vær oppmerksom på fylkesmannens fritak fra taushetsplikten ofte har som vilkår at forklaringen gis for lukkede dører. Se derfor fritaksbrevet før du tar en beslutning.

6. Påskrift på rettsavgjørelsen

- Det er ingen sammenheng mellom åpne/lukkede dører, adgangen til å referere fra rettsmøtet og adgangen til å gjengi avgjørelsen offentlig. Dommer står med unntak for barne- og familiesakene fritt til å velge den mest hensiktsmessige påskriften om offentlig gjengivelse.
- For en dom er «ingen begrensninger i adgangen til offentlig gjengivelse» hovedregelen, men det kan også ofte være aktuelt å vurdere anonymiseringspåbud for domfelte eller fornærmede under 18 år.
- Fengslingskjennelser settes i pressemappe etter rettsmøtet. Det gjelder også når det er nedlagt forbud mot offentlig gjengivelse, med mindre dommer har gitt særskilt beskjed om det motsatte. Da skal det stå i dokumentlista i Lovisa: «Rettsbok fengsling (skal ikke i pressemappe). Slutningen er likevel alltid offentlig.
- Merk at selve rettsboka i fengslingskjennelser (fra side 2 og fram til «kjennelse») alltid fjernes av saksbehandler før kjennelsen legges i pressemappe. Du trenger altså ikke vurdere innsyn i denne.

Andre relevante avgjørelser:

[Borgartings kjennelse LB-2017-62837 om pressens ankeandgang til lukking av dører og referatforbud.](#)

[Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse HR-2017-832-U om "aktuell interesse" ved anke over lukkede / åpne dører.](#)

[Oslo tingretts kjennelse 17-109829MED-OTIR/06 om delvis lukking \(§ 127\) og referatforbud i straffesak med unge lovbytere.](#)

[Oslo tingretts kjennelse 17-071520MED-OTIR/01 om delvis lukking i sak med anonym vitneførsel.](#)